

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

¹Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Розкрито методологічні підходи, що застосовуються на початковому етапі розгляду теоретичних основ дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку. Визначено такі методологічні підходи професійного саморозвитку майбутніх фахівців: акмеологічний, аксіологічний, антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний. Використання названих підходів дозволяє забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою науково-методичної системи підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку. Викладені методологічні позиції є тією призмою, через яку здійснюється відбір і структурування загальнотеоретичних ідей, які складають концептуальну основу системи підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку.

Ключові слова: майбутні фахівці; професійний саморозвиток; методологічні підходи; акмеологічний, аксіологічний, антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний.

Вступ

Актуальність дослідження зумовлена глибокими перетвореннями, що відбуваються в усіх галузях нашого суспільства. Нині, у складних суспільних умовах швидких змін, глобального оновлення не лише технологічної бази, а й ціннісної та інших сфер, загострюється проблема відповідності майбутніх фахівців потребам безпосередньої діяльності. Розв'язання цієї проблеми варто шукати в площині безперервного професійного розвитку й саморозвитку особистості впродовж життя. Соціальним замовленням сучасного українського суспільства є особистість конкурентоспроможного фахівця, орієнтованого на безперервний саморозвиток і самовдосконалення.

Філософське осмислення проблеми саморозвитку особистості подано в працях таких авторів, як: М. Бахтін, М. Бердяєв, Е. Коваленко, В. Лозовой, Л. Сідак, Б. Ценко та ін. Проблему саморозвитку особистості у різних аспектах досліджувалася у психологічних працях: І. Бех, М. Вієвська; С. Кузікова; В. Маралов; А. Маркова; А. Маслоу; Б. Мастерів; С. Мінжорова; Н. Нізовських; А. Суворов; М. Фрізен; Г. Цукерман; Г. Черняєва та ін.; педагогічних: В. Андреев; О. Бережнова; А. Бистрюкова; Л. Бондаренко; Н. Кічук; Е. Кокарева; М. Костенко; Н. Лосева; С. Некрасова; Е. Остапенко; Г. Полоз; Л. Рибалко; О. Романовський; Г. Селевко; В. Семиченко; Т. Стрітьєвич; Т. Тихонова; Г. Топчій; П. Харченко; Р. Цокур; А. Чурсіна та ін. Однак, варто зазначити, що в педагогіці нині недостатньо розкриті методологічні підходи дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку

Методологію розуміють як загальну систему теоретичних знань, що виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів і засобів реалізації наукового дослідження. Особливість методологічних принципів полягає у визначенні вихідних наукових позицій дослідження.

Метою статті є обґрунтування методологічних підходів, що застосовуються на початковому етапі розгляду теоретичних основ дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку.

Результати дослідження

Аналіз наукових праць дає змогу зробити висновок про відсутність єдиного методологічного підходу до визначення поняття «саморозвиток». Різномічність і багатогранність його проявів свід-

чать про неоднозначність і комплексний характер цієї категорії.

У дослідженні процес підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку ґрунтується на кількох взаємопов'язаних наукових підходах, з-поміж яких визначаємо акмеологічний, аксіологічний, антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний. Зупинимося докладніше на їх характеристичі.

Акмеологічний підхід. Професійний саморозвиток майбутніх фахівців, згідно з акмеологічними позиціями (А. Деркач, О. Дубасенюк, С. Кузікова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Реан, Л. Рибалко та ін.) є процесом формування особистості, орієнтованої на найвищі професійні досягнення і професійного самовдосконалення особистості. «Акме» перекладається з грецької як «вершина», «розквіт», тож акмеологія розглядає можливості досягнення людиною її власних вершин творчого й особистісного розвитку. У нашому дослідженні цей професіоналізм пов'язується з високим рівнем готовності до безперервного професійного саморозвитку.

«Акме» у професійному розвитку — це найвищі рівні фахових досягнень, можливі для особистості на певному ступені її професійного розвитку, які виражаються у сформованості людини як суб'єкта професійної діяльності, фахового спілкування, в зрілості його як особистості професіонала, що, в свою чергу, означає зростання різних видів професійної компетентності. Різноманітні варіанти професійних «акме» проявляються в помітному розвитку різних видів професійної компетентності [4], зокрема, на нашу думку, в рівні готовності до безперервного професійного саморозвитку.

В основі акмеології як науки лежать ідеї про унікальність і цінність людського життя, здатність людини до творчості й самовдосконалення. Предметом акмеології є момент і спосіб зміни реального об'єкта від початкового до бажаного [4]. Акмеологія всебічно висвітлює процес розвитку людини протягом усього життя і особливо на ступені дорослості, виявляє об'єктивні та суб'єктивні умови, які, діючи у взаємозв'язку, дозволяють людині оптимально реалізуватися як різнобічній соціально активній особистості та висококласному професіоналу. Базовими є такі аспекти акмеологічного підходу, як: віковий, освітній, професійний. У контексті дослідження підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку важливим є саме професійний аспект.

Акмеологія, зближуючись за своїм предметом з галуззю психології розвитку, конкретизує поняття «розвиток» та його принципи, наголошує С. Кузікова. Конкретизація, на її думку, передбачає розуміння розвитку як удосконалення, руху до зрілості, до оптимального вищого рівня; визнання суб'єктивного характеру розвитку; здійснення розвитку через протиріччя, які вирішуються суб'єктом; врахування індивідуального характеру розвитку; розгляд розвитку впродовж життя та в діяльності; врахування співвідношення потенційного й актуального в розвитку особистості (акмеологія спрямована на виявлення прихованих, нереалізованих можливостей); не зіставлення послідовних стадій, а виявлення наявної стадії порівняно з ідеалом, з перспективою [8, с. 29]. Погоджуючись з науковцем, вважаємо, що акмеологія конкретизує також поняття «професійний саморозвиток».

З позиції акмеологічного підходу готовність майбутнього фахівця до професійної самореалізації забезпечується стимулюванням досягнення акме, формуванням майстерності та професіоналізму. Розвиток процесів самості людини активно відбувається у професійній підготовці. Основною ідеєю теорії та методики професійної освіти є створення умов для розкриття і розвитку внутрішнього потенціалу кожного майбутнього фахівця, формування його позитивної «Я»-концепції в процесі опанування основ професійної діяльності. Переведення резервного потенціалу зі стану потенційного до актуального, набуття особистісно-професійної зрілості, формування професіоналізму, стимулювання досягнення акме є орієнтирами докорінних змін професійної підготовки майбутніх фахівців у сучасній вищій школі [15, с. 1]. І водночас, на наш погляд, вказані орієнтири є актуальним у підготовці майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку.

Ідея саморозвитку особистості є важливою у сучасних концепціях про людину (К. Абульханова-Славська, А. Брушлинський, В. Зінченко, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.). Вона займає провідне місце в гуманістичній психології, одному з найпотужніших напрямів сучасної психологічної науки і практики, що інтенсивно розвивається. Центральне місце ідея «самості» (самореалізація, саморозвиток, самовдосконалення) займає і в акмеології [12].

Актуальна потреба у саморозвитку, прагнення до самовдосконалення та самореалізації є величезною цінністю самі по собі. Вони – показник особистісної зрілості й одночасно умова її

досягнення [12]. Тому застосування акмеологічного підходу в підготовці майбутніх фахівців сприятиме усвідомленню ними особистісного сенсу та значущості професійного саморозвитку.

З позицій акмеології, А. Деркач трактує саморозвиток як тенденцію до саморозкриття і саморозгортання творчого потенціалу особистості; свідомий процес самовдосконалення з метою ефективної самореалізації на основі внутрішньо значущих поривань і зовнішніх впливів; цілеспрямовану, багатоаспектну самозміну, що слугує меті максимального духовно-морального й діяльнісно-практичного самозбагачення, саморозгортання та самоздійснення. Науковець вважає, що в контексті акмеологічних поглядів саморозвиток — це цілеспрямований процес «розгортання» вже наявних, але «згорнутих» до певного часу задатків, здібностей, умінь, якостей або «зародження» й становлення властивостей і якостей, яких раніше не було. Виходячи з позиції автора, вважаємо, що розгортання вже наявних задатків стосується швидше особистісного саморозвитку, а зародження і становлення нових властивостей — професійного саморозвитку особистості [4].

У контексті нашого дослідження особливо важливими є погляди науковців, які займаються власне педагогічною акмеологією (Б. Ананьєв, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Реан, Л. Рибалко та ін.). Професійний саморозвиток педагога, згідно з їхньою позицією, — це процес формування особистості, яка орієнтована на найвищі професійні досягнення. Це означає зміну мотиваційної сфери особистості педагога, зауважує Р. Цокур, в якій яскравіше, ніж це було раніше, знаходять своє відображення загальнолюдські цінності; зростання вміння на рівні інтелекту планувати, а потім втілювати у практику саме ті дії і здійснювати ті вчинки, що відповідають зазначеним цінностям; поява більшої здібності мобілізувати себе на подолання труднощів об'єктивного характеру, що заважають виявляти самостійність і здійснювати дії відповідно до означених цінностей; об'єктивніше оцінювання власних сильних і слабких рис та рівня своєї готовності до нових, складніших дій і відповідних вчинків. При цьому науковець наголошує саме на феномені «потенціал професійного саморозвитку», завдяки якому фахівець набуває нової якості — активного суб'єкта своєї прогресивної професійної життєдіяльності, що свідомо вибудовує її стратегію [20]. Спираючись на таку позицію, акцентуватимемо увагу не на потенціалі, а на готовності майбутніх фахівців до професійного саморозвитку, оскільки вважаємо поняття «готовність» ширшим від поняття «потенціал».

Нині активно розробляються практико-орієнтовані акмеологічні технології, у тому числі орієнтовані на професійний саморозвиток особистості. Важливо їх враховувати й використовувати у процесі підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку.

Вважаємо викладені вище акмеологічні підходи важливими у дослідженні безперервного професійного саморозвитку майбутніх фахівців. Наголосимо, що застосування акмеологічного підходу в підготовці майбутніх фахівців сприятиме усвідомленню ними необхідності досягнення акме, формування майстерності, професіоналізму, заснованих на безперервному професійному саморозвитку.

Аксіологічний підхід (Ж. Гараніна, В. Знаков, С. Маслов, С. Мінорова, Н. Свещинська, В. Франкл та ін.) спонукає під час відбору змісту, методів, форм підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку враховувати їхні ціннісні орієнтації. Аксіологічний підхід є органічно притаманним сучасній педагогіці, оскільки він орієнтований на людину як найвищу цінність.

Сутність аксіологічного підходу полягає у спрямуванні діяльності на гуманістичний розвиток особистості. За цього підходу кожний учасник процесу є активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності й найважливішим завданням є розкриття цінностей як сутнісних характеристик особистості.

Філософія розглядає аксіологію як науку про цінності, в яких представлено систему значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, що регулюють взаємодію в певній сфері й формують компонент відносин у структурі особистості [12]. У контексті нашого дослідження, з-поміж іншого, йдеться про ствердження цінності безперервного професійного саморозвитку для майбутньої професійної діяльності.

Підготовка майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку неможлива без звернення до цінностей, до механізмів перетворення суспільних цінностей в особистісні. Адже саме цінності визначають змістову основу професійної освіти, за якої вона є розвитком й безперервним професійним саморозвитком особистості.

Варто зазначити, що цінності не з'являються спонтанно, вони залежать від політичних, економічних відносин у суспільстві.

Погоджуючись зі Н. Свещинською, вважаємо, що, обираючи ту чи іншу цінність, у цьому випадку, безперервний професійний саморозвиток, особистість формує свого роду довгостроковий план поведінки й визначає тривалу змістову перспективу діяльності. Цінності визначають значущість явищ, предметів реальної дійсності й культури з погляду відповідності або невідповідності їх потребам суспільства, соціальних спільнот, груп й окремої особи. Ціннісні орієнтації — це відносно стійка система певних цінностей особи, що виражається у здатності суб'єкта до цілісного переживання, усвідомлення явища або предмета й здійснення вибіркової оцінної діяльності. Отже, ціннісні орієнтації — це внутрішній компонент свідомості й самосвідомості особистості [16].

Цінності особистості не можна сформулювати ані через зміст навчального предмета, ані через дидактичні методи, зазначає В. Франкл [18]. Вважаємо, що переконання майбутніх фахівців у важливості самоформування системи особистих цінностей, у якій чільне місце відведено безперервному професійному саморозвитку, є першочерговим завданням.

Цінності є однією з найважливіших смислових структур, які формують перспективу, модель майбутнього, що має найбільшу значущість для людини. В. Знаков розглядає цінності як усвідомлений зміст, здатний стати реальним мотивом життєдіяльності людини, що веде до саморозвитку [6].

Сукупність особистісних і професійних цінностей визначає процес саморозвитку особистості, впливаючи на динаміку його протікання, і є центральним механізмом, що детермінує саморозвиток на всіх етапах особистісного і професійного становлення. Особистісні та професійні цінності впливають на можливі шляхи і способи саморозвитку, формуючи цілі та внутрішню програму його реалізації. Як показують проведені Ж. Гараніною дослідження, наявні у суб'єкта професійні особистісні цінності детермінують процес саморозвитку, визначаючи найбільш важливі з точки зору змістоутворення перспективи [3].

Наголосимо, що застосування аксіологічного підходу у підготовці студентів сприятиме формуванню їхніх ціннісних орієнтацій на безперервний професійний саморозвиток, усвідомленню ними власної самоцінності як майбутнього фахівця в умовах сучасного суспільства, допоможе осмислити, як будувати свою професійну кар'єру, як досягати мети стосовно безперервного професійного саморозвитку для успішної професійної діяльності тощо.

Антропоцентричний підхід (Є. Ісаєв, Л. Лідак, В. Слободчиков, Н. Таценко, К. Ушинський, О. Чурсіна та ін.) як результат парадигмальних змін у сучасних гуманітарних науках і як загальний стиль мислення є новим обертом спіралі в розвитку науки [17].

Згідно з антропоцентричним підходом, особистість студента є метою і суб'єктом професійного саморозвитку.

Ідея антропоцентричного підходу базується на філософській (Т. де Шарден, М. Шелер), психологічній (Є. Ісаєв, В. Слободчиков та ін.), педагогічній (К. Ушинський, Б. Бім-Бад) антропології. Даний підхід підкреслює значущість індивідуальної системи цінностей у житті людини: вона сама для себе вибудовує систему орієнтирів, цілей, ідеалів, що визначають логіку й динаміку її життєвого шляху, і тому вона є відповідальною за вибір власної долі, свого місця у світі [21].

У дослідженні Л. Лідак відзначено, що антропологічний підхід, який отримав обґрунтування в працях К. Ушинського в середині XIX ст. залишається важливим і актуальним для сьогодення [9].

В основі даного підходу до організації освіти лежать такі ідеї: цілісність і самоцінність індивіда; духовність людини і роль рефлексії в розвитку її суб'єктності; унікальна здатність особистості визначати для себе моральні цінності й орієнтири; відкритість цілісного навчального процесу, спрямованого на створення умов самоосвіти людини щодо забезпечення для неї простору вибору, можливостей вільної і творчої діяльності [21]. У контексті професійного саморозвитку майбутнього фахівця важливим є володіння рефлексивними вміннями, спрямованість на саморозвиток.

Таким чином, антропоцентричний підхід ставить у центр уваги питання про сучасні цілі й засоби розвитку людських здібностей. Використання даного підходу в нашому дослідженні дозволить організувати процес формування готовності до професійного саморозвитку з опорою на самоосвіту й посилення внутрішньої активності студентів. Антропоцентричний підхід органічно пов'язаний з суб'єктно-діяльнісним.

Діяльнісний підхід (Л. Виготський, Н. Дюшеєва, Ю. Кузнецов, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.) доводить, що результати підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку помітні лише упродовж діяльності.

Становлення діяльнісного підходу тісно пов'язане з розвитком теорії діяльності в психології.

Концепцію «навчання через діяльність» запропонував Д. Дьюї. Психологічні аспекти підходу розглядаються в роботах Л. Виготського, С. Рубінштейна та ін. Основи діяльнісного підходу в психології закладено О. Леонтьєвим та ін. Цей підхід заснований на теорії, основною ідеєю якої є положення про провідну роль діяльності в процесі навчання особистості.

Діяльнісний підхід у контексті нашого дослідження можна визначити як таку організацію навчання і виховання, за якого майбутній фахівець діє з позиції активного суб'єкта пізнання, у якого цілеспрямовано формуються навчальні вміння стосовно професійного саморозвитку, планування етапів діяльності з професійного саморозвитку, її виконання і регулювання, виконання самоконтролю готовності до професійного саморозвитку, аналізу й оцінки результатів своєї діяльності. Саме через діяльність і в процесі діяльності майбутній фахівець стає самим собою, відбувається самоактуалізація його особистості та професійний саморозвиток.

Одним із шляхів формування конкурентоспроможного фахівця, вважає С. Безбородих, є діяльнісний підхід, оскільки засвоєння структури і технології професійної діяльності спонукає особистість до самоорганізації, самореалізації та самоконтролю — важливих складових професіоналізму. Особистість завдяки діяльності отримує можливості саморозвитку, виявлення реальних перспектив для свого професійного становлення. Безперервним повинен бути розвиток майбутніх фахівців, що включає професійне навчання і саморозвиток. Одним з основних напрямів розвитку є організація взаємопов'язаних процесів розвитку конкурентоспроможних і особистісних здібностей. Тому вкрай необхідно приділяти увагу саме цим здібностям, які відобразатимуться в різних видах діяльності [11].

Діяльнісний підхід, привносячи свої характеристики в цілі та завдання навчального процесу, перебудовує, головним чином, його процесуально-технологічний бік у такий спосіб, щоб суб'єкти освітнього процесу оволоділи діяльністю в її цілісному уявленні [7]. Вектор діяльнісного підходу спрямований на організацію процесу навчання, що набуває діяльнісного характеру.

Варто зазначити, що навчальна діяльність, яку здійснює студент, може спрямовуватися такими мотивами: підготовки до професійної праці, залучення до інтелектуальної еліти, спілкування з однолітками, самовдосконалення, професійного саморозвитку тощо. Кожній діяльності зазвичай відповідають кілька мотивів, тому можна стверджувати про полімотивованість діяльності.

Отже, в основі діяльнісного способу навчання є особистісне включення майбутнього фахівця в процес професійного саморозвитку, за якого компоненти діяльності ним самим спрямовуються і контролюються. Майбутній фахівець сам оперує навчальним змістом, і тільки в цьому випадку він засвоюється усвідомлено й міцно, а також відбувається процес розвитку інтелекту, формується здатність до самонавчання, самоосвіти, самоорганізації та безперервного професійного саморозвитку. Саме процес професійної підготовки майбутніх фахівців з використанням діяльнісного підходу забезпечує можливість формування іншого типу фахівця, здатного до безперервного професійного саморозвитку.

Компетентнісний підхід (І. Бех, Н. Бібік, О. Глузман, О. Локшина, В. Луговий, Н. Нагорна, С. Ніколаєва, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, О. Савченко, В. Химинець, Л. Хоружа, А. Ярошенко та ін.) активно впроваджується в сучасній європейській системі освіти. У контексті дослідження він передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, а саме: на формування не лише знань, умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку, а передусім на вироблення досвіду їх застосування.

Компетентнісний підхід (competence-based approach) до визначення результатів навчання базується на їх описі в термінах компетентностей. Цей підхід є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу та за своєю сутністю є студентоцентрованим [10].

Компетентнісний підхід — це пріоритетна орієнтація на такі цілі-вектори освіти: здатність до навчання, самовизначення (самодетермінація), самоактуалізація, соціалізація, розвиток індивідуальності особистості [5, с. 4, 5], що є особливо актуальним у контексті досліджуваної проблеми професійного саморозвитку. Цілком слушно, на наш погляд, зазначає Н. Побірченко, що компетентнісний підхід можна розглядати не лише як засіб оновлення змісту освіти, але і як механізм приведення його у відповідність до вимог сучасності [13, с. 25].

Вочевидь, «набір» компетентностей не випадковий, він з належною повнотою і системністю повинен відображувати всю сукупність завдань, необхідність вирішення яких може виникнути у професійній діяльності, повинен вести до позначки «метакомпетентності» як цілісної характеристики фахівця, який володіє необхідними можливостями вирішення найрізноманітніших завдань професійної діяльності.

А. Ярошенко розглядає компетентнісний підхід як «один із напрямків модернізації освіти і такий, що передбачає високу готовність випускників вищих навчальних закладів до успішної діяльності в різних сферах завдяки сформованості в них системи ключових компетентностей та відповідає прийнятій у більшості розвинених країн загальній концепції освітнього стандарту і прямо пов'язаний з переходом в конструюванні змісту освіти й систем контролю його якості на систему ключових компетентностей» [22, с. 7].

Найповніше відображають його зміст О. Пометун та О. Овчарук, які компетентнісний підхід розуміють як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових) і предметних компетентностей особистості, результатом якого повинно стати формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [14, с. 66].

Компетентність / компетентності (competence, competency / competences, competencies) є динамічною комбінацією знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника. Компетентність (компетентності) як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не варто плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями.

С. Ніколаєва розглядає компетентність як набуту в процесі навчання інтегровану здатність особистості, що складається зі знань, навичок, умінь, досвіду, цінностей, ставлень тощо, які можуть комплексно реалізовуватися на практиці [11, с. 43]. Погоджуючись з С. Ніколаєвою, можна умовно визначити «компетентність професійного саморозвитку майбутнього фахівця» як інтегровану здатність особистості, що поєднує знання стосовно професійного саморозвитку, уміння, навички, досвід професійного саморозвитку, ціннісні орієнтації на професійний саморозвиток, позитивне ставлення до саморозвитку. Усе це комплексно реалізується в навчально-виховному процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. Однак зауважимо, що у дослідженні ми використовуємо термін не компетентність, а готовність до професійного саморозвитку, який є, на наш погляд, ширшим.

Сутність компетентнісного підходу полягає у спрямованості освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, якими мають оволодіти студенти під час навчання, розвитку в особистості здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання та досвід у професійній діяльності [19]. Вважаємо, що саме завдяки реалізації цього підходу у студентів розвивається професійна компетентність, складовою якої є готовність до безперервного професійного саморозвитку.

Компетентнісний підхід передбачає формування практичних умінь професійного саморозвитку. У процесі його застосування акцентується увага на переорієнтації з процесу навчання на практичний результат, тобто на можливість майбутніх фахівців здійснювати власний професійний саморозвиток і здатність студентів практично діяти, застосовувати набуті уміння стосовно професійного саморозвитку для набуття відповідного досвіду.

Наголосимо, що використання компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку забезпечує, на нашу думку, досягнення високої якості фахової підготовки, результатом якої є особистість майбутнього фахівця, здатного до постановки та вирішення різноманітних суспільних і професійних завдань, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного практично діяти і застосовувати в майбутній фаховій діяльності набутий досвід професійного саморозвитку.

Висновки

Використання названих підходів дозволяє забезпечити новизну дослідження, пов'язану з роботою науково-методичної системи підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку. Подані методологічні позиції є тією призмою, через яку здійснюється відбір і структурування загальнотеоретичних ідей, які складають концептуальну основу системи підготовки майбутніх фахівців до безперервного професійного саморозвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безбородих С. М. Особистісно-діяльнісний підхід у розвитку конкурентоспроможного педагога [Електронний ресурс] / С. М. Безбородих. Режим доступу :

<http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/466/1/ОСОБИСТИЧНО-ДІЯЛЬНИСНИЙ%20ПІДХІД%20У%20РОЗВИТКУ.pdf> . — Назва з екрану.

2. Бордовская Н. В. Педагогика : учебник для вузов / Н. В. Бордовская, А. А. Реан. — СПб : изд-во «Питер», 2000. — 304 с.
3. Гаранина Ж. Г. Психологическая компетентность в структуре личностно-профессионального саморазвития специалистов социэкономической сферы : монография / Ж. Г. Гаранина. — Саранск : изд-во Мордов. ун-та, 2013. — 136 с.
4. Деркач А. А. Методолого-прикладные основы акмеологических исследований : монография / А. А. Деркач. — М. : изд-во РАГС, 1999. — 391 с.
5. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход : учеб. пособ. / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк. — М. : Московский психолого-социальный институт, 2005. — 216 с.
6. Знаков В. В. Психология понимания : Проблемы и перспективы / В. В. Знаков. — М. : Ин-т психологии РАН, 2005. — 448 с.
7. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу / І. А. Зязюн // Порівняльна професійна педагогіка. 2011. — С. 19—30.
8. Кузікова С. Б. Психологія саморозвитку : навч. посіб. / С. Б. Кузікова ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. — Суми : МакДен, 2011. — 149 с.
9. Лидак Л. В. Педагог как объект антропологической рефлексии в теоретическом наследии К. Д. Ушинского [Электронный ресурс] / Л. В. Лидак // Проблемы современного образования. — 2014. — № 3. — Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/pedagog-kak-obekt-antropologicheskoy-refleksii-v-teoreticheskom-nasledii-k-d-ushinskogo> (дата обращения: 05.10.2016). — Название с экрана.
10. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад. : В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова ; за ред. В. Г. Кременя. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. — 100 с.
11. Ніколаєва С. Ю. Сучасні тенденції формування іншомовної комунікативної компетенції в учнів початкової школи / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. — 2012. — № 1. — С. 42—51.
12. Пелех Ю. В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сміслової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Ю. В. Пелех. — Київ : Б. в., 2010. — 36 с.
13. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі : теоретичний аспект / Н. С. Побірченко // Освіта та педагогічна наука. — 2012. — № 3. — С. 24—31.
14. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід та українські перспективи ; за ред. О. В. Овчарук. — К., 2004. — 111 с.
15. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. : 13.00.04 / Людмила Сергіївна Рибалко. — Харків, 2008. — 45 с.
16. Свещинська Н. В. Формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів засобами сучасної фортепіанної музики : автореф. ... дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. В. Свещинська. — Кіровоград, 2005. — 20 с.
17. Таценко Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць у когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Н. В. Таценко // Функціональна лінгвістика : збірник науч. работ. — Симферополь : Крымский респ. ин-т последипл. пед. обр., 2011. — Т. 2, № 2. — С. 222—225.
18. Франкл В. Человек в поисках смысла : сборник под ред. Л. Я. Гофмана и Д. А. Леонтьева; пер. с англ. и нем. / В. Франкл. — М. : Прогресс, 1990. — 368 с.
19. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / В. Химинець // Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти. — Режим доступу : <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>. — Назва з екрану.
20. Цокур Р. М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Роман Миколайович Цокур; Південноукраїнський держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса). — О., 2004. — 258 с.
21. Чурсина А. С. Методологические подходы к формированию готовности к профессиональному саморазвитию [Электронный ресурс] / А. С. Чурсина // Современные проблемы науки и образования. 2011. — № 5. — Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=4828> (дата звернення: 05.10.2016). — Название с экрана.
22. Ярошенко А. О. Компетентнісний підхід як один із напрямів підвищення якості освіти підготовки фахівців соціальної сфери / А. О. Ярошенко // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. — Вип. 14. — С. 5—12.

Рекомендована кафедрою вищої математики ВНТУ

Стаття надійшла до редакції 24.10.2017

Фрицюк Валентина Анатоліївна — доцент кафедри педагогіки і професійної освіти, e-mail: hfrjdcmr@ukr.net

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця

V. A. Frytsiuk¹

Methodological Approaches to Study the Problem of Professional Self-Development of the Future Specialist

¹Mykhailo Kotsiubynskiy Vinnytsia State Pedagogical University

The scientific and methodological system of prospective teachers' training to continuous professional self-development is substantiated and developed, which is based on the conceptions of acmeological, axiological, anthropocentric, activities, competence. The system takes into account the structure of readiness of prospective teachers for professional self-development and trends of modern education. «The readiness of prospective teacher for continuous professional self-development» is considered as the student's ability to purposeful reflexive activities, which is associated with design and implementation of quality changes in personality's identity and practical realization of subjective experience in the field of professional self-determination and self-realization on the basis of conscious self-regulation of own educational and professional activities.

Keywords: future specialists; professional self-development; methodological approaches; acmeological, axiological, anthropocentric, activity, competence.

Frytsiuk Valentyna A. — Assistant Professor of the Chair of Pedagogy and Professional Education, e-mail: hfrjdcmr@ukr.net

В. А. Фрицюк¹

Методологические подходы к изучению проблемы профессионального саморазвития будущего специалиста

¹Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского

Раскрыты методологические подходы, применяемые на начальном этапе рассмотрения теоретических основ исследования проблемы подготовки будущих специалистов к непрерывному профессиональному саморазвитию. Определены следующие методологические подходы профессионального саморазвития будущих специалистов: акмеологический, аксиологический, антропоцентрический, деятельностный, компетентностный. Использование названных подходов позволяет обеспечить новизну исследования, связанную с разработкой научно-методической системы подготовки будущих специалистов к непрерывному профессиональному саморазвитию. Представленные методологические позиции являются тем основанием, на котором базируется отбор и структурирование общетеоретических идей, которые составляют концептуальную основу системы подготовки будущих специалистов к непрерывному профессиональному саморазвитию.

Ключевые слова: будущие специалисты; профессиональное саморазвитие; методологические подходы; акмеологический, аксиологический, антропоцентрический, деятельностный, компетентностный.

Фрицюк Валентина Анатольевна — доцент кафедры педагогики и профессионального образования, e-mail: hfrjdcmr@ukr.net